

שנת 1948

1948 היתה שנת המהפך של חי"י. בתחילתה הייתי פטריוט ברזילאי, משוגע על מוזיקה ברזילאית וריקודי סמבה; סטודנט פעיל ומצליח, שחלומו הוא להקים עם שני אחיו הבוגרים חברה גדולה להנדסה; בן מסור, שמשוכנע שיישאר ליד הוריו ואֶחיו במשך כל ימי חייו.

ובסוף השנה, אני איש אחר לגמרי. בעל תחושת שייכות עמוקה לעם היהודי, שלומד עברית בצורה מעמיקה וגם מתרגל את האידיש בפיו; ציוני נלהב, שעניו וליבו נשואים כל הזמן לארץ ישראל; סוציאליסט אדוק, שחולם לחיות בקיבוץ ונכנס למסלול ההגשמה של החלום. ובנוסף לכל אלה – מאוהב בכל רמ"ח איבריו במי שתהיה האישה של חייו.

ההתעוררות הציונית שלי באותה שנה היתה חלק מגל ששטף מאות אלפי צעירים יהודים בכל רחבי העולם. הרי חודש לפני שהתחילה השנה, בכ"ט בנובמבר '47, הוחלט בעצרת האו"ם על חלוקת פלסטינה והקמת מדינת היהודים.

גם אנחנו, היהודים הברזילאים, שהיינו מרוחקים פיזית מהמלחמה ותוצאותיה, התרגשנו מהאירוע. עקבנו בדריכות רבה אחרי הדיון וההצבעה בעצרת האו"ם, וחגגנו באושר כשהחלטה התקבלה ברוב הדרוש. (אגב, יו"ר העצרת היה הברזילאי אוסבאלדו ארניה. שנים אחר כך, הוא יעניק לברור חיל את הפטיש ואת טופס ההצבעה המקורי מאותה עצרת היסטורית. שני המוצגים החשובים

האלה שמורים עד היום בקיבוץ ומעוררים התרגשות אצל כל אורח חשוב שמגיע לביקור).

האירוע הזה גרם אצל רבים מהצעירים היהודים בעולם, ואני ביניהם, לתפנית. עד שהוא התרחש, הציונות נראתה לנו עסק של מעטים, זר לנו. שמענו וקראנו עליה, והערכנו את קומץ היהודים אשר יושבים בפניה נידחת של אסיה ומקיימים התיישבות יהודית בארץ המובטחת. אבל לא ראינו את עצמנו חלק ממנה. העצרת, ובעקבותיה ההכרזה על עצמאות המדינה, טילטלו את הגישה המרוחקת והמנותקת הזאת טלטלה אדירה.

אבל בואו נתקדם לפי הסדר. בראשית שנת '48 התקיים ב-"חוות השמש", על יד העיירה אינהיפה, כמה מאות קילומטרים מסאן פאולו, מיפגש גדול שנקרא "המושבה השלישית". ה"מושבה" היתה מפעל של מחלקות הנוער של ההסתדרות הציונית בשלוש ערים בברזיל. ל"מושבה השלישית" היו מגיעים נערים ונערות יהודיים מכל קצווי ברזיל, מפורטו אלגרה עד רסיפה.

לכאורה היה זה מחנה נופש קיצי, אבל המטרה האמיתית היתה ללמוד ולדבר על ציונות. למפגש הגדול הזה ב"מושבה" היה תפקיד חשוב בהשתרשות הציונות בקרב הנוער היהודי בברזיל, והוא השפיע הן על המשתתפים בו והן על הקהילה היהודית בכללה. גם אני הגעתי לשם, וכך נפגשתי עם קבוצה מרתקת של צעירים, שעם רבים מהם עוד אצעד כיברת דרך ארוכה.

ב"מושבה" נתקלתי בכל החומרים ה"מיתולוגיים" הידועים של היישוב בארץ ישראל: שירים ליד המדורה, אימוני לילה, גניבת תרנגולות מהחוות הסמוכות, וכו'. חלק גדול ממשתתפי ה"מושבה" הפכו אחר כך פעילים בתנועות נוער חלוציות, אשר התפרשו באותה שנה בכל

רחבי ברזיל. רבים מהם עלו ארצה ומשכו איתם אחרים. כיום, חלק נכבד מהם הינם חברי קיבוצים, ולשמחתי – לא מעטים חיים אתי פה, בברור חיל.

בעקבות ה"מושבה", התפתח אצלי רגש הזדהות עם היהדות והציונות. כמו מיליוני יהודים ברחבי העולם, התחלתי ללוות בהתעניינות רבה את כל הקשור ל"מדינה שבדרך". שמעתי שבברזיל קמו תנועות הנוער "דרור", "בית"ר", "השומר הצעיר" ו"הנוער הציוני", ועל אף שלא הבנתי לגמרי את משמעות הדבר, הרגשתי שמהשווה חשוב עומד להתרחש. המאורע אשר הביא אצלי לתפנית המכרעת היה, בלי ספק, הקמת המדינה במאי 48'. יתכן ורק הקמת המדינה, עם כל חשיבותה, לא היתה מזעזעת את חיי, אבל הפלישה של מדינות ערב נגעה בכל עצב וניים בגופי. אז הבנתי שאני לא יכול לעמוד מנגד, שהגיע הזמן שגם אני אתרום את חלקי.

שמעתי שצעירים מכל העולם מתנדבים לנסוע לארץ לקחת חלק בקרבות המתחוללים שם. החלטתי להצטרף. פניתי להסתדרות הציונית וביקשתי להתנדב ל"הגנה" (לא היה לי ברור בדיוק מה זה, אבל ידעתי שזה אירגון שלוחם להדוף את הערבים, וזה בהחלט סיפק אותי). מזכיר ההסתדרות הציונית הפנה אותי לבחור שהכרתי בסנטוס, אברהם זימן שמו, גם הוא סטודנט ב"פוליטכניקה", שעליו הוטל לארגן קבוצה אשר תתאמן ותיסע לארץ. פניתי לאברהם והוא הפגיש אותי עם מספר צעירים אשר התנדבו כמוני. במשך מספר שבועות המתנו ליציאה לאימונים, אבל מסיבות שונות העניין התעכב. נעשיתי קצר רוח. אברהם ניסה להרגיע אותי: "חכה, עוד מעט יקראו לנו". המתנתי עוד כמה שבועות, וכשראיתי שאין תזווה – החלטתי לחפש דרך אחרת.

בינתיים פנו אלי נציגים מארבעת תנועות הנוער בבקשה שאצטרף אליהן. בעוד אני מתלבט, פנה אלי בחזר מאוד מוכר בישוב, פישל צ'רשניה שמו, ואמר לי: "מה חשוב הצבע של החולצה שנלבש בדרך לישראל? נעלה ארצה ושם נחליט לאיזה תנועה נצטרף!". הרעיון נראה לי נכון, אבל בהמשך ראיתי שהוא לא מעשי. הבנתי שכדי להתכונן לעלייה לארץ, עלי לבחור מסגרת תנועתית.

אז שמעתי על K.B.K. – קבוצה על שם ברל כצנלסון, השייכת ל"דרור", תנועת נוער ציונית-סוציאליסטית של פועלי ציון. (מסובך, לא?...?) נודע לי על פגישה בביתה של אילנה קורנילדי, בתו של דוקטור אדלברטו קורנילדי, מנהיג ציוני ידוע. החלטתי לבוא ולהתרשם. לשמחתי, מצאתי שם את "קרבינה", הלא הוא שמואל קריב, אתו שיחקתי בקבוצת קרוֹנְרוֹ. בנוסף אליו, היו שם עוד צעירים טובים ורציניים, שאת חלקם הכרתי כבר בהזדמנויות קודמות.

את הפגישה (שהיתה, דרך אגב, מאוד "צמחונית" – שיחה על העיתונאי נחום סוקולוב) הנחה צעיר דינאמי ומרשים: ברנרדו צימרינג, מנהיג התנועה באותה תקופה. לימים הוא יעברת את שמו ל"דב צמיר", ויהיה דמות דומיננטית בתנועה הקיבוצית בכלל, ובברור חיל בפרט. מאוד התרשמתי מהמשתתפים, ומהרוח בה הם חדורים. לאחר מספר פגישות הגעתי להכרה שדרכי החשיבה והפעולה של התנועה הזאת מאוד מתאימים לי, והפכתי חבר "דרור" פעיל ומעורב.

הצעד הראשון והחשוב שלי במסגרת התנועה היה השתתפות בסמינר החורפי באינהיבה, בחורף של סוף 48'. חזרתי ל"חוות השמש", אבל עכשיו לעסק "רציני" יותר. בסמינר הרעיוני הזה העמקתי בערכי התנועה וספגתי אותם

אל תוכי. למדתי על גורדון, סירקין, בורוכוב, כצנלסון
ובן גוריון, וכשהזרתי לסאן פאולו כבר הייתי ציוני נלהב.
כשהודעתי למשפחה שמצאתי יעוד חדש בחיים,
נתקלתי בעיקר בתגובה מלגלגת. לאחים שלי הענין הזה
נראה כמשובת נעורים חולפת, עוד שיגעון של בחור צעיר
שמחפש את עצמו. הם לא העלו על דעתם שאני באמת
אעזוב את הכל ואסע לארץ היהודית החדשה. נראה
שלתגובה דומה זכו רוב חברי בתנועה, ובעצם מאות אלפי
צעירים יהודיים בכל רחבי העולם.

לעומת זאת, כשסיפרתי לאחד מידידי, פעיל השומר
הצעיר, שאני רוצה לעלות לישראל ולהצטרף לקיבוץ הוא
שאל אותי: "לקיבוץ הארצי או לקיבוץ המאוחד?". לא
הבנתי על מה הוא מדבר. אם הוא היה שואל אותי על שתי
כתות בסין, זה היה אומר לי בדיוק אותו דבר. שנים אחר
כך, כשכבר חייתי בקיבוץ (דווקא של ה"איחוד"),
ההבדלים האלה נראו דווקא הרי גורל. ואילו היום, במבט
לאחור, אני חושב שאולי בכל זאת ההבדל הזה לא היה
יותר חשוב מההבדל בין שתי כתות בסין...

לפעמים הדברים הכי משמעותיים בחיים קורים כלאחר
יד. מאורע גורר מאורע, ורק במבט לאחור אתה מבין איך
המקריות הופכת לגורל. כך, בסופה של אותה שנה, נקבעה
גם הדרך לאושר האישי שלי.

וככה זה היה: סניף סאן פאולו של תנועת "דרור"
התרחב, ואל קבוצת K.B.K. הצטרפה קבוצה חדשה, "בר
בורוכוב-K.B.B.". כיוון שבוגרי הקבוצה גוייסו להנהגה
הארצית, הוחלט על בחירת מזכירות חדשה לסניף.
למזכיר, נבחר מיודענו "קרבינה", וכסגן מזכיר – עבדכם
הנאמן. ישיבת המזכירות הראשונה בחיי היתה מאוד
מרגשת (מזל, כי במשך ארבעים השנים הבאות עוד יבואו

אין ספור ישיבות מזכירות, שחלקן משעממות עד מות...). בסוף הפגישה הוחלט להרחיב את ה"סניף", על ידי הקמת קבוצות נערים בגילים 16-18 מהרחוב היהודי. כל מקים קבוצה הפך למדריך שלה ויחד עם חבריה העניק לה שם מאוד ציוני ופטריוטי. בשכונת פינירוס הוקמה קבוצת "דרכנו" (בהדרכתו של בחור בשם ריצ'רד קנר), ובשכונת וילה מריאנה נולדה קבוצת "דויד גורדון" בהדרכתו של קרבינה. גם אני הקמתי והדרכתי קבוצה בבוס-רטירו בשם "להבה".

בקבוצה "שלי" התבלט מיד בחור פעיל מאוד, אברהם רוזנברג, שבמהרה נעשה המזכיר שלה. אברהם הביא חבר אשר היה גר בשכונה מרוחקת מעט בשם פֶּרְדִּינַס. לחבר קראו ברנרדו רוזנבלט (ברלי), ולאחר מספר פגישות הוא שאל אותי אם יוכל להביא את אחותו, על אף שהיא צעירה מאוד (בקושי מלאו לה חמש עשרה שנים). לא ידעתי כמה השאלה הזאת תהיה גורלית לחיי. הירהרתי קצת ועניתי בחיוב.

שבוע אחר כך, בפגישה הבאה, ברלי הופיע עם אחותו: ג'ינג'ית חמודה, פניה היפות מלאות בנמשים, והיא מתלהבת מכל דבר. קראו לה סוניה, ולמרות שהיתה צעירה מכולם, היא נעשתה במהירות פעילה מאוד מרכזית ותוך זמן קצר אף מונתה לגזברית הקבוצה!

בהתחלה לא הבנתי למה אני מרגיש משונה במחיצתה. מצאתי את עצמי יותר ויותר מחפש את קרבתה, מציץ לעברה, עוקב אחרי פעולותיה ודבריה. ניסיתי להתעלם מתחושותי. המפנה קרה בביקור שערכה הקבוצה בהכשרה.

נסענו במשאית פתוחה, כשלפתע החל לרדת גשם, התכסינו בברזנט ופתאום, בלי שידעתי איך ולמה, הרגשתי

שידי וידה של סוניה משולבות ונשארנו מאוד מאוד קרובים. באותו רגע הבנתי שעתידנו יהיה משותף. כמה ימים לאחר מכן, התנועה ערכה פיקניק במועדון שדה של "מכבי". מצאתי את עצמי רוקד "פנים אל פנים" עם סוניה. בערב בישיבת מזכירות הסניף צעק קרבינה המזכיר: "איך יכול להיות שמדריך רוקד בצורה כל כך בלתי תרבותית עם חניכה שלו?!". לא ענית. רק הסמקתי והשפלתי מבט. שבוע לאחר מכן שוב נערכו ריקודים, וקרבינה רקד בדיוק באותה צורה עם חניכה שלו, גליה, שאחר כך הפכה לאשתו...

שנת 1948 הסתיימה בנסיעה שלי, לראשונה, אל מחוץ לברזיל. במונטווידאו, בירת אורוגואי, נערכה מכבייה של דרום אמריקה ונסעתי לייצג את "מכבי" ברזיל בנבחרות הכדורסל והכדורגל.

למרות כל העיסוקים, הצלחתי לסיים את שנת הלימודים ב"פוליטכניקה" בציונים גבוהים. בשנה שלאחר מכן זה כבר לא קרה, ועל כך בפרק הבא.